

BUXORO
DAVLAT
UNIVERSITETI
1930

“ZAMONAVIY PSIXOLOGIK TADQIQOTLAR TENDENSIYALARI”

XALQARO ILMIIY-AMALIIY ANJUMANI
TO‘PLAMI

2024 - yil, 20 - aprel

www.buxdu.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA KAFEDRASI

**ZAMONAVIY PSIXOLOGIK TADQIQOTLAR
TENDENSIYALARI**

**XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN
2024-yil 20-aprel**

Buxoro – 2024

SUN'IY INTELLEKT YORDAMIDA ZAMONAVIY YOSHLARDA INTELLEKTUAL KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIIY- PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Ostanov Shuxrat Sharifovich

Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Hamroyev Jasurbek Umedovich

Buxoro davlat universiteti, psixologiya mutaxassisligi magistranti

Sun'iy intellekt yordamida zamonaviy yoshlarda intellektual ko'nikmalarni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari texnologiya, ta'lim va inson rivojlanishining ajoyib kesishishini anglatadi. Bugungi jadal rivojlanayotgan dunyoda sun'iy intellektning ta'lim sharoitlariga qo'shilishi yoshlarning muhim bilim qobiliyatlarini o'rganish va egallash usullarini inqilob qildi.

Sun'iy intellekt o'zining ilg'or algoritmlari va mashinani o'rganish qobiliyatlari bilan ta'lim tajribalarini individual ehtiyojlar va o'rganish uslublariga moslashtirish uchun noyob imkoniyatni taqdim etadi. Katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish va shaxsiy fikr-mulohazalarni taqdim etish orqali SI yoshlarga zamonaviy dunyoda muvaffaqiyat qozonish uchun zarur bo'lgan tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va tahliliy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Bundan tashqari, ushbu jarayonning ijtimoiy-psixologik jihatlari bir xil darajada muhimdir. Ta'limda sun'iy intellektidan foydalanish yoshlarning ijtimoiylashuvi va hissiy farovonligiga katta ta'sir ko'rsatishi mumkin. Interfaol va qiziqarli o'quv muhitini yaratish orqali SI motivatsiya, jalb qilish va o'z-o'zini samaradorligini oshirishi, o'rganish va intellektual o'sishga ijobiy munosabatni rivojlantirishi mumkin.

Bundan tashqari, sun'iy intellektning zamonaviy yoshlarda intellektual ko'nikmalarni shakllantirishga ta'siri sinfdan tashqarida. Yoshlar hayotlarining turli jabhalarida SI bilan ishlaydigan texnologiyalar bilan o'zaro aloqada bo'lib, ular raqamli asrning murakkabliklarini boshqarish uchun muhim bo'lgan raqamli savodxonlik va moslashuvchanlik ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

SI adaptiv ta'limni rivojlantirishga yordam beradi, unda adaptiv o'rganishda ma'lumotlar qazib olish, aqlli o'qitish tizimlari, o'quv tahlillari va real vaqtda tahlil qo'llaniladi. Adaptiv ta'lim talabalar ta'lim engillashtirish uchun adaptiv ta'lim tizimiga test, ta'lim, ta'lim va amaliyot barcha jihatlarini o'z ichiga urinishlar. Adaptiv ta'lim tizimi talabalarning o'quv xatti-harakatlari to'g'risidagi ma'lumotlarni to'plashi, talabalar qobiliyatlarini tahlil qilish asosida talabalar uchun maqbul o'quv yo'lini rejalashtirishi va o'quv tarkibini onlayn o'qitish videolari sifatida surish orqali yopiq tsikli o'quv jarayonini yakunlashi mumkin. Sinfni o'rganishdan keyin duch kelgan va hal qilinmaydigan ba'zi muammolar mavjud, SI tomonidan taqdim etilgan inson-kompyuter o'zaro ta'siri texnologiyasi o'qituvchilarga talabalar uchun onlayn savollarga javob berishda yordam berishi mumkin.

Bu 2023 yil va albatta, bizning loyihalarimiz uchun ensiklopediyaning bir necha sahifasini nusxalash uchun maktab kutubxonasi tashqarisida navbatda turishimiz kerak bo'lgan paytlar uzoq vaqt o'tdi. SIning hozirgi raqamli ta'lim tizimi bilan birlashishi ta'limning yangi g'oyasini keltirib chiqardi. Ta'limning klassik an'anaviy usullari mobil raqamli kurslardan tortib onlayn ma'lumotnomalar va virtual sinflarga qadar ta'limdagi sun'iy intellekt tomonidan butunlay o'zgartirildi.

Sun'iy intellekt va ular bilan ishlaydigan turli xil texnologik dasturlar bugungi kunda nafaqat yoshlarning bilim qobiliyatlarini shakllantirishga, balki rivojlanishiga ham hissa qo'shmoqda.

Turli sohalarda intellektual ko'nikmalarni oshirishda SI ni muvaffaqiyatli amalga oshirishning bir nechta misollari mavjud.

1. Duolingo: Duolingo-bu individual ta'lim uslublari va taraqqiyotiga asoslangan darslarni shaxsiylashtirish uchun SI algoritmlaridan foydalanadigan mashhur til o'rganish platformasi. Platforma foydalanuvchilarga til ko'nikmalarini samarali yaxshilashga yordam beradigan interaktiv mashqlar, Real vaqtda fikr-mulohazalar va shaxsiy tavsiyalarni taqdim etadi.

2. IBM Uotson: IBM Uotson-bu turli xil dasturlarda, shu jumladan sog'liqni saqlash va ta'limda ishlatilgan SI tizimi. Sog'liqni saqlash sohasida Uotson tibbiy ma'lumotlarni tahlil qilish, tashxis qo'yish va davolash usullarini tavsiya qilish uchun ishlatilgan. Ta'limda Uotson shaxsiylashtirilgan o'quv tajribalarini yaratish va talabalarning ishlashi haqida tushuncha berish uchun ishlatilgan.

3. CogniFit: CogniFit-bu xotira, e'tibor va muammolarni hal qilish kabi bilim qobiliyatlarini baholash va takomillashtirish uchun sun'iy intellektdan foydalanadigan kognitiv trening platformasi. Platforma individual kognitiv kuchli va zSI tomonlarga asoslangan shaxsiy miya mashqlari mashqlarini taklif etadi, bu foydalanuvchilarga vaqt o'tishi bilan intellektual qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi.

4. Grammarly: Grammarly foydalanuvchilar grammatika, tinish, uslubi va ohangi haqida Real vaqt teskari aloqa bilan ta'minlash, ularning yozuv malakasini oshirish yordam beradi, bir SI-quvvatlanadi yozish yordamchisi hisoblanadi. Platforma matnni tahlil qilish va aniqlik va muvofiqlikni oshirish bo'yicha takliflar berish uchun tabiiy tilni qayta ishlash algoritmlaridan foydalanadi.

5. DeepMind AlphaGo: Deepmind's AlphaGo-bu koinotdagi atomlarga qaraganda ko'proq mumkin bo'lgan harakatlarga ega bo'lgan murakkab stol o'yini go o'yinida ajoyib muvaffaqiyatlarga erishgan SI tizimi. AlphaGo-ning ilg'or algoritmlari va chuqur neyron tarmoqlari yuqori strategik fikrlash va qaror qabul qilish qobiliyatlarini namoyish etib, intellektual ko'nikmalarni oshirishda sun'iy intellektning imkoniyatlarini namoyish etdi.

2016 yilda AlphaGo go jahon chempioni Li Sedolni (Boroviec, 2016) go o'yinida 4:1 yuqori ball bilan mag'lub etganidan so'ng, SI bo'yicha tadqiqotlar dunyo e'tiborini tobora ko'proq jalb qilmoqda.

Ushbu misollar til o'rganish, kognitiv trening, yozishga yordam berish, strategik fikrlash va qaror qabul qilish kabi sohalarda intellektual ko'nikmalarni oshirish uchun sun'iy intellektni samarali amalga oshirishning turli usullarini ta'kidlaydi. SI texnologiyasi rivojlanishda davom etar ekan, biz intellektual rivojlanish va ta'lim natijalarini optimallashtirish uchun sun'iy intellektdan foydalanadigan qo'shimcha yangiliklar va ilovalarni kutishimiz mumkin.

U erda SI va o'smirlarning kognitiv qobiliyatlarini oshirish o'rtasida tadqiqot integratsiyasini amalga oshirgan ba'zi psixolog. Ulardan ba'zilar Anjela Dakvort. Dakvort-grit, qat'iyatlilik va yutuqlar psixologiyasi bo'yicha ishi bilan tanilgan taniqli psixolog. U o'z tadqiqotida sun'iy intellektga alohida e'tibor qaratmagan bo'lsa-da, uning intellektual ko'nikmalarni rivojlantirishga hissa qo'shadigan omillar bo'yicha ishi SI yoshlarda o'rganish va ko'nikmalarni egallashni qanday qo'llab-quvvatlashi haqida qimmatli tushunchalarni berishi mumkin.

Iordaniya Shapiro. Shapironing ishi texnologiyaning, shu jumladan sun'iy intellektning ta'lim va bola rivojlanishiga ta'sirini o'rganadi. Uning "yangi bolalik: bolalarni bog'langan dunyoda gullab-yashnashi uchun tarbiyalash" kitobida texnologiya, shu jumladan sun'iy intellekt zamonaviy yoshlarning intellektual qobiliyatlari va kognitiv rivojlanishini qanday shakllantirishi mumkinligi muhokama qilinadi.

Ta'lim siyosati va islohotlari bo'yicha mutaxassis Pasi Sahlberg ta'lim amaliyotini shakllantirish va yosh o'quvchilarda intellektual ko'nikmalarni tarbiyalashda texnologiyaning, shu jumladan sun'iy intellektning roli haqida yozgan. O'z-o'zidan psixolog bo'lmasa-da, Sahlbergning ta'lim innovatsiyalari bo'yicha tadqiqotlari va yozuvlari zamonaviy yoshlarda intellektual ko'nikmalarni oshirish uchun sun'iy intellektdan foydalanishning psixologik jihatlari haqida qimmatli tushunchalarni taklif qilishi mumkin.

Kognitiv qobiliyatlarni yaxshilashda sun'iy intellektning samaradorligi bo'yicha tadqiqot natijalari turli tadqiqotlar bo'yicha istiqbolli natijalarni ko'rsatdi. Bu erda ba'zi asosiy topilmalar:

1. Shaxsiylashtirilgan ta'lim: SI bilan ishlaydigan ta'lim platformalari shaxsiy tavsiyalar va fikr-mulohazalarni taqdim etish uchun individual ta'lim naqshlari, afzalliklari va kuchli tomonlarini tahlil qilishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, shaxsiylashtirilgan o'quv tajribalari kognitiv qobiliyatlarning yaxshilanishiga, shu jumladan tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va xotirani saqlashga olib kelishi mumkin.

2. Adaptiv ta'lim: SI algoritmlari tarkib va qiyinchilik darajalarini talabning ishlashiga qarab moslashtirishi mumkin, bu esa ularga tegishli darajada e'tiroz bildirilishini ta'minlaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, adaptiv ta'lim tizimlari murakkab tushunchalarni chuqurroq jalb qilish va o'zlashtirishga yordam berish orqali kognitiv ko'nikmalarni oshirishi mumkin.

3. Ma'lumotlarga asoslangan tushunchalar: SI talabalarning bilim qobiliyatlarini yaxshilash tendentsiyalari, naqshlari va sohalarini aniqlash uchun katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilishi mumkin. Ma'lumotlarga asoslangan tushunchalarni taqdim etish orqali o'qituvchilar aniq bilim zSIf tomonlarini hal qilish va umumiy ta'lim natijalarini yaxshilash uchun ta'lim olishlari mumkin.

4. Gamifikatsiya: SI bilan ishlaydigan o'quv o'yinlari va simulyatsiyalari talabalarni muammolarni hal qilish, qaror qabul qilish va ijodkorlik kabi bilim qobiliyatlarini targ'ib qiluvchi interaktiv va immersiv o'quv tajribalariga jalb qilishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, gamified o'quv muhiti kognitiv qobiliyat va motivatsiyani oshirishi mumkin.

5. Virtual reallik: sun'iy intellektga asoslangan virtual haqiqat (VR) texnologiyalari fazoviy fikrlash, e'tibor va xotira kabi kognitiv funksiyalarni rag'batlantiradigan real va immersiv o'quv muhitini yaratishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, VR-ga asoslangan ta'lim tajribalari amaliy, tajriba o'rganish imkoniyatlarini taqdim etish orqali kognitiv qobiliyatlarni oshirishi mumkin.

Xulosa. Sun'iy intellekt yordamida zamonaviy yoshlarda intellektual ko'nikmalarni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari murakkab va rivojlanayotgan landshaftni taqdim etadi. Texnologiya tez sur'atlar bilan rivojlanib borar ekan, SI vositalari va platformalarining ta'lim sharoitlariga qo'shilishi yoshlarning bilim qobiliyatlarini qanday rivojlantirishini inqilob qilish imkoniyatiga ega.

SI shaxsiylashtirilgan o'quv tajribalarini, moslashuvchan aloqa mexanizmlarini va yoshlarning intellektual qobiliyatlarini oshirishi mumkin bo'lgan katta miqdordagi ma'lumotlarga kirishni taklif qilishi mumkin. Biroq, ushbu integratsiyaning ijtimoiy-psixologik

oqibatlarini ko'rib chiqish juda muhimdir. SI tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan ko'nikmalarni rivojlantirish yosh odamlarda yaxlit o'sish va farovonlikni ta'minlash uchun motivatsiya, o'zini o'zi boshqarish, hamkorlik va axloqiy mulohazalar kabi omillarni diqqat bilan ko'rib chiqish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Goel, A. K., & Polepeddi, L. (2016). Jill Watson: A Virtual Teaching Assistant for Online Education. Georgia Tech Library.
2. Borowiec, S. (2016). AlphaGo seals 4-1 victory over Go grandmaster Lee Sedol Technology. The Guardian.
3. CUI, L., & LI, J. (2019). Study on Data Fields Grading Category Labeling for ERP Practical Skills Intelligent Assessment System. DEStech Transactions on Computer Science and Engineering.
4. Cui, W., Xue, Z., & ThSI, K. P. (2019). Performance Comparison of an SI-Based Adaptive Learning System in China. Proceedings 2018 Chinese Automation Congress, CAC 2018.
5. Jiahui H. Salmiza S. Yufei L. "A Review on Artificial Intelligence in Education" Academic Journal of Interdisciplinary Studies May 3, 2021.

INTELLEKTNING SHAXSIY RIVOJLANISHDAGI O'RNI VA AHAMIYATI

Meyliyev Alpon Norqizil o'g'li

Toshkent shahar Aniq va Ijtimoiy fanlar universiteti Psixologiya yo'nalishi 2-kurs magistranti

Intellekt boshqa psixologik tushunchalarga qaraganda ko'proq bahs va tanqidlarga sabab bo'lgan psixologik xususiyat hisoblanadi. Intellektni aniqlashga urinayotganda psixologlar bir qancha qarama-qarshi fikrlarni ilgari surishadi. 1921- yilda "Ta'lim psixologiyasi" jurnalida intellekt bo'yicha konferensiya o'tkaziladi. Konferensiyada yetakchi amerikalik psixologlar ishtirok etadi. V.Shtren intellektni ma'lum bir umumiy psixologik qobiliyat deb ta'riflaydi. Intellektni shaxsning yangi yashash sharoitlariga moslashuv omili deb hisoblagan. L.Polanyi esa intellektni bilim olishning o'ziga xos psixologik turi sifatida ta'riflaydi. Piajening fikriga ko'ra, intellekt shaxsning atrof muhitga moslashuvchanligida asosiy muvozanatni saqlovchi individual psixologik xususiyat deya ta'riflaydi. M.K.Akimovning fikricha, intellekt shaxs intellektual faoliyatining asosini tashkil qiladi. Shaxsdagi muammoli vaziyatlarni hal etishda ham intellektual faoliyat yetakchi ahamiyat kasb etadi. E.A.Golubova bu nazariyani qullab quvvatlaydi faoliyat o'z-o'zini tartibga solishning intellektual samaradorligi deydi. Shunday qilib intellektning asosiy ta'rifini quyidagicha berishimiz mumkin. Shaxsning yangi sharoitlarga moslashuvining umumiy muvaffaqiyatini belgilaydigan qobiliyat intellektdir. Intellekt-idrok mexanizmi ichki harakat rejasidagi ("ongda") muammoni hal qilishda namoyon bo'ladi. Tompson intellektni faqat soddalashtirilgan mavhum tushunchadir deb hisoblaydi va bir qator xulq-atvor xususiyatlarini umumlashtiradi. Intellektni o'rganish bo'yicha bir qator testlar va metodikalar ishlab chiqildi. Dastlabki intellekt testlar Bine va Simon tomonidan ishlab chiqildi.

Intellektni insonning umumiy tushunish, tahlil qilish, bilimlarni qo'llash, muammolarni hal qilish, o'rganish va yangi vaziyatlarga moslashish qobiliyati deb ta'riflash mumkin. Bu

MUNDARIJA	
3	<i>Obidjon Xamidov Xafizovich</i> Kirish so'zi
I-SHO'BA ZAMONAVIY PSIXOLOGIYIK TADQIQOTLAR METODOLOGIYASI	
5	Nazarov Akmal Mardonovich Rivojlantirish psixologik xususiyatlari
10	<i>Najmetdinova Nargiza Sayfedinovna</i> Boshlang'ich sinflarga informatika fanini o'qitish metodikasi (1-sinflar misolida)
12	<i>Yelibayev Jaxanger Tungishebeyevich</i> Bo'lajak psixologlarda empatiya shakllanishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari
14	<i>Jabborov Xazrat Xusenovich</i> Milliy tarbiya ijtimoiy-psixologik jarayon sifatida
17	<i>Tajibayev Shohruh Maqsudovich</i> Stress: nazariy asoslari, turlari va hayotda namoyon bo'lish shakllari
19	<i>Kudratov Akmaljon Ibodillayevich</i> Ijtimoiy jarayonlarning shaxs ma'naviy ehtiyojlari xarakteriga psixologik ta'siri
23	<i>Safarov Dilmurod Xalimovich</i> Maktab direktorlarining samarali boshqaruvini tashkil qilishda ijtimoiy-psixologik kompetensiyalarning ahamiyati
26	<i>Ro'ziqulov Faxriddin Rasulovich</i> O'zbek oilasida ajralish muammosini o'rganishning hozirgi holati
29	<i>G'aybulloyev Alisher Asadovich</i> Bulling in schoolchildren socio-psychological mechanisms of normalization of behavior
33	<i>Rahmatova Nasiba Sobirovna</i> Xulq-atvorda va shaxslararo munosabatlarda irodani rivojlantirish
35	<i>Amonova Sanobar Xamidjonovna</i> Talabalar faoliyatida koping strategik hulq namoyon bo'lishining psixologik tavsiflari
37	<i>R.A.Abdurasulov</i> <i>G.S.Xudoyqulova</i> Ta'lim tizimida psixologik xizmatni samaradorligini oshirish masalalari
40	<i>Axmedova Zarrina Djamilovna</i> <i>Axtamova Ferangiz G'ayrat qizi</i> Onkologik kasalikka chalingan bemorlarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari
43	<i>Haydarbek Hamdamov</i> Pozitiv psixologiya – yangi shakllangan maktab
47	<i>Д.Д. Шарипова</i> Формирование психогигиены межличностных отношений- эффективный путь социально-психологического и профессионального развития личности
49	<i>Raximova Indira Igorovna</i> <i>Abdumalikova Mashhura Xusan qizi</i> Himoya orderi- zo'ravonlikdan jabrlangan ayollarning huquqiy kafolatidir

151	<i>Ostanov Shuxrat Sharifovich</i> <i>Hamroyev Jasurbek Umedovich</i> Sun'iy intellekt yordamida zamonaviy yoshlarda intellektual ko'nikmalarni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari
154	<i>Meyliyev Alpon Norqizil o'g'li</i> Intellektning shaxsiy rivojlanishdagi o'rni va ahamiyati
156	<i>Ro'ziyev Umar Muzafarovich</i> O'spirinlardagi ijtimoiy fobiya rivojlanishini korreksiyalashning psixologik jihatlari
160	<i>Nasirdinova Soliha Ravshanbek qizi</i> O'quvchilarda sanogen tafakkur namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari
163	<i>O'tamurodov Samandar G'ulom o'g'li</i> Sharq olimlarining axloqiy me'yor borasidagi fikrlari hamda o'smirlik davrida destruktiv xulq-atvor shakllanishining psixologik xususiyatlari
165	<i>Даукеева Айдын Оралбаевна</i> Акмеологические механизмы профессионально-творческого развития личности будущего учителя
167	<i>A. Даукеева</i> <i>X. Сайдахметова</i> Влияния личностных особенностей на развитие психологического стресса
170	<i>To'ymurodov Abdurahmon Shuhrat og'li</i> Harbiy xizmatchilarga psixologik xizmatda qo'llanadigan korreksion trening dastur
172	<i>Raxmatullaev Farhod Baxtiyor o'g'li</i> Talabalarda ilmiy tadqiqotchilik madaniyatini shakllantirish muammosi
174	<i>Ostanov Shuhrat Sharifovich</i> <i>Oripova Maftuna Umid qizi</i> Talabalarni kreativligini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari
177	<i>Turaxonov Abdukarim Eshkuziyevich</i> Ta'lim tizimidagi rahbar kadrlarning boshqaruv faoliyati va uning mazmuni
179	<i>Hakimova Fazolat Xoshimovna</i> <i>Axmedova MadinaShuxratjonovna</i> Psixologiyada xarakter va shaxsiyat muammosi
182	<i>Ahmadova Zebiniso Shavkatovna</i> Jadid Abdurauf Fitratning shaxs kamolotidagi ijtimoiy qarashlari
186	<i>Maxmudova Zulfiya Mexmonovna</i> <i>Samadova Nilufar Nodir qizi</i> Qo'riqlash xizmati xodimlari kompetentligining o'ziga xosligi
190	<i>Raxmatullaev Farhod Baxtiyor o'g'li</i> <i>Abdalimova Madina Shokir qizi</i> Maktabgacha yoshdagi bolalarda kommunikativ ko'nikmalarning shakllanishi
194	<i>Kozimova Nigora Abduqahorovna</i> Shaxsda yuz beruvchi emotsional zo'riqishlarni keltib chiqish sabablari va ularni oldini olish mexanizmlari
197	<i>Avezov Olmos Ravshanovich</i>